

השתלשלות כתיבת התורה שבעל-פה

1. מהי התורה שבעל-פה ומה ההבדל בינה לבין התורה שבכתב?

"אֵלֶּה הַחֻקִּים וְהַמִּשְׁפָּטִים וְהַתּוֹרָה אֲשֶׁר נָתַן ה' בְּיַד מֹשֶׁה וְבִין בְּנֵי יִשְׂרָאֵל בְּהַר סִינַי בְּיַד מֹשֶׁה" חז"ל מלמדים אותנו: "והתורות" - מלמד ששתי תורות ניתנו להם לישראל, אחד בכתב ואחד בעל פה" (ספרא בחקותי פרק י"ב)

"התורה שבכתב" - הכוונה לספרי התורה, נביאים וכתובים
"התורה שבעל-פה" - הכוונה לכל ההרחבות של דיני התורה שהותאמו למציאות התקופה.

"שתי התורות" ניתנו למשה מסיני, אך "התורה שבכתב" היא ספר חתום שאינו ניתן לשינוי, ואם חסרה בו אפילו אות אחת ספר התורה פסול, לעומתה, "התורה שבעל פה" שורשה בהר-סיני אך היא מתפתחת בכל דור ודור לפי עניינינו ומחייבת אותנו לקחת חלק במסירתה ובהתפתחותה. בכל דור עונים על שאלות חדשות, על בעיות הקשורות להווי החיים באותו הדור, וכדומה, כך שמסירת התורה מדור לדור הופכת לאחריות ציבורית.

2. אם תורה זו נקראת "תורה שבעל-פה" מאיזו סיבה נכתבה בספר?

"דברים שבעל-פה אי אתה רשאי לכותבן" - לכן נמנעו לאורך הדורות לכתוב את התורה שבעל-פה. הלימוד התבצע ע"י שינון דרשות חכמים. מכיוון שהלימוד כלל פרטי פרטים של הלכות שהצטברו עם השנים ודרש השקעה רבה בשינונם – רבי יהודה הנשיא, שחי לאחר חורבן הבית-השני, חשש שתורה זו תשתכח מישראל, ולכן כינס (חלק מן הדרשות) לספר אחד הנקרא "שישה סדרי משנה".

הרמב"ם בהקדמתו לספר "משנה תורה" מפרט את הסיבות לכתיבת ה"תורה שבעל-פה":

- א) התמעטו תלמידי החכמים – בכמות ובחוכמה
- ב) היהודים היו נתונים תחת שלטון זר שגזר גזירות שונות שהקשו למידה רציפה
- ג) כהכנה לקראת הגלות הצפויה והחשש שהנדודים, המרחק והצורך בהישרדות ישכיחו את התורה בגלות.

3. מהי סמכות חכמים?

"וְעִשְׂיָתָ... כָּכָל אֲשֶׁר יוֹרוּךְ" - יש לחכמים:

- (א) הסמכות להורות הלכה ולפסוק במחלוקות המתעוררות מעת לעת,
- (ב) חלה עלינו החובה לשמוע בקולם ואף איסור תורה לסור מדבריהם. כמו שכתוב בחומש דברים י"ז: "לֹא תִסֹּר מִן הַדָּבָר אֲשֶׁר יִגִּידוּ לָךְ יִמִּין וּשְׂמָאל".

4. מהם שמות שישה סדרי משנה? (זמ"ן נק"ט)

זרעים, מועד, נשים, נזיקין, קודשים, טהרות

5. מה תוכנו הכללי של כל סדר?

- (א) זרעים - עוסק בברכות ובמצוות התלויות בארץ.
- (ב) מועד - עוסק בשבתות, חגים ותעניות.
- (ג) נשים - עוסק באישות (בין איש לאשתו), קידושין, גירושין וכדומה.
- (ד) נזיקין - עוסק בדיני ממונות וסדרי המשפט
- (ה) קודשים - עוסק בבית-המקדש ובקורבנות.
- (ו) טהרות - עוסק בסוגי טומאות וטהרתן.

6. פירוט המשניות המופיעות בכל סדר:

- (א) סדר זרעים: ברכות, פיאה, דמאי, כלאים, שביעית, תרומות, מעשרות, מעשר שני, חלה, עורלה, ביכורים
- (ב) סדר מועד: שבת, עירובין, פסחים, שקלים, יומא, סוכה, ביצה, ראש השנה, תענית, מגילה, מועד קטן, חגיגה
- (ג) סדר נשים: יבמות, כתובות, נדרים, נזיר, סוטה, גיטין, קידושין
- (ד) סדר נזיקין: בבא קמא, בבא מציעא, בבא בתרא, סנהדרין, מכות, שבועות, עדויות, עבודה זרה, אבות, הוריות
- (ה) סדר קודשים: זבחים, מנחות, חולין, בכורות, ערכין, תמורה, כרתות, מעילה, תמיד, מידות, קינים
- (ו) סדר טהרות: כלים, אוהל, נגעים, פרה, טהרות, מקואות, נידה, מכשירין, זבים, טבול יום, ידיים, עוקצים